MERANGES

El municipi de Meranges està situat a plena zona axial pirinenca, a la conca lacustre dels Engorgs, sota la barrera boscosa de les serres de l'Esquella i de Puigpedrós. A causa del gran atractiu de les muntanyes de Meranges, és bastant freqüentada la pista que condueix al refugi de Malniu, al parc forestal de la plana de Tartères, o de la Tartera, des d'on es pot pujar a l'estany de Malniu (2250 m), situat en un bonic paratge sota el Puigpedrós. A part del poble de Meranges, en el municipi s'inclouen el llogaret del Raval i la pedania de Girul.

El primer esment documental de Meranges data de l'any 980, quan el rei Lotari cedeix al monestir de Santa Maria de Ripoll un alou al *podium Merangeas*. Uns anys més tard, el 994, Eldesind ven a l'arxipreste Isarn una casa a Meranges; i el 996 Guitard llega en el seu testament sacramental al seu senyor, el comte Sunifred I de Cerdanya, uns masos i un alou que tenia a Meranges, amb la condició que a la seva mort revertissin a Santa Maria de la Seu d'Urgell. Posteriorment, l'any 1001, l'arxipreste deixa a la mateixa catedral urgellenca diversos alous al terme de Meranges. Hi ha altres testaments del 1098 i del 1165 que esmenten cessions de masos i alous de Meranges i Girul. El 1171, el bisbe d'Urgell Arnau de Preixens eleva les seves queixes a Ramon de Castellbò pels danys causats a l'església i al poble de Meranges pel cobrament d'impostos indeguts. Posteriorment, cap a finals del segle XII, els homes de Ramon Roger de Foix i Arnau de Castellbò van protagonitzar actes de pillatge i van matar habitants de Meranges, segons consta en el *Memorial de greuges*.

Al municipi també es poden visitar les restes de l'antic castell de Meranges, esmentat per primer cop en la segona meitat del segle XI com a lloc on els senyors de Mataplana juraven fidelitat als comtes de Cerdanya. Posteriorment, entre el 1162 i el 1196, juren també fidelitat pel castre *Meranicis* al rei Alfons el Cast. El castell va passar després a mans dels vescomtes de Castellbò, probablement per l'enllaç entre Pere Ramon de Castellbò i Sibil·la, filla de Bernat I, últim comte ceretà, durant el primer terç del segle XII. Amb aquesta aliança, els Castellbò es van assegurar el control estratègic d'una àmplia zona que els permetia circular sense necessitat d'entrar als territoris comtals. El 19 d'abril del 1250, Roger de Foix, vescomte de Castellbò, va atorgar una carta de població als habitants de Meranges amb diversos privilegis. Cada poblador havia de satisfer anualment una quarta part de sègol per a la vigilància i guarda del castell de Meranges. Posteriorment, el lloc i el castell de Meranges van passar a dependre del regne de Mallorca.

Església de Sant Serni

L'ESGLÉSIA DE SANT SADURNÍ o Sant Serni de Meranges es troba al centre del poble, que s'aixeca a més de 1500 m d'altitud al peu del circ glacial dels Engorgs, a la riba esquerra de la riera de Valltoba, entre el pic del Roc Roig i el riu Duran. Per accedir al poble cal agafar la carretera local GIV-4031, que surt dels afores de Ger, al km 187,7 de l'N-260. La carretera puja per un vessant amb un sinuós recorregut a través d'un típic paisatge pirinenc; Meranges es troba a uns 10 km.

Esmentada en la polèmica acta de consagració de la catedral de la Seu d'Urgell, datada el 819 tot i en realitat ser una falsificació redactada a principis del segle XI, l'església de Meranges va ser entre els segles IX i XI possessió de l'abadia benedictina de Ripoll i a continuació va passar a dependre de la catedral de la Seu d'Urgell. L'any 1171, el bisbe urgellenc es va queixar a Ramon de Castellbò pels danys causats a l'església i a la població per exigir-li impostos indeguts; Castellbò es va comprometre a no cometre actes violents ni a exigir més censos. Tot i això, el 1198 les hosts d'Arnau de Castellbò van matar tres homes al lloc, tot i que abans els havien concedit la redempció a canvi de 5000 sous, i van robar quaranta sous al capellà.

Més tard, entre el 1312 i el 1314, el temple va ser visitat pels delegats de l'arquebisbe de Tarragona; també consta a la relació de parròquies de la diòcesi d'Urgell que el 1391 entregaven la col·lecta. Com la majoria d'esglésies de la Cerdanya, també va ser afectada durant la Guerra Civil; va ser saquejada el 1936, quan va desaparèixer una imatge romànica de la Verge del segle XII.

Vista des del sud-est

Detall de la finestra absidal

Planta

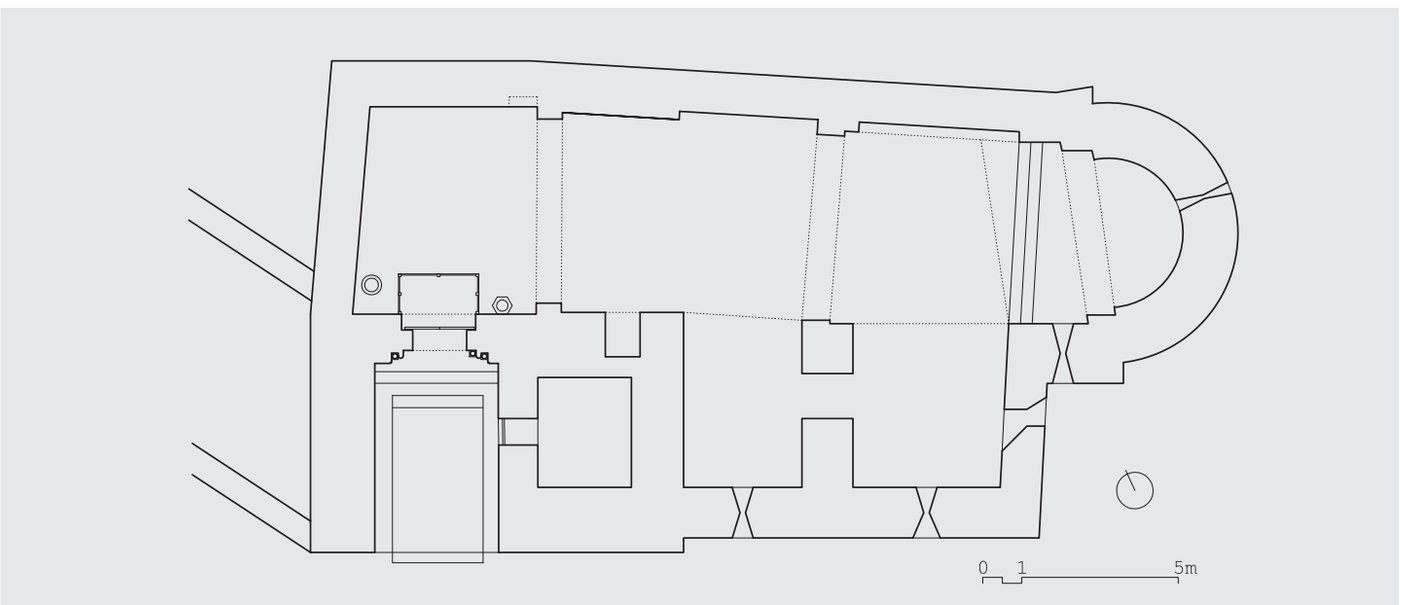

L'església està molt reconstruïda i només conserva alguns elements originals de l'edificació de finals del segle XII: l'absis, l'arrencada de la nau i la portada, que no es troba en la seva ubicació original, ja que va ser traslladada a un tram de nau que és fruit d'una ampliació posterior. L'edifici consta d'una sola nau coronada en un absis semicircular lleugerament desviat respecte de l'eix de la primera, en el qual s'obre una finestra de mig punt i esqueixada doble les dovelles i muntants de la qual van resseguits per una mitjacanya decorada amb una figurilla i sis mitges boles, semblants a les que trobem en diversos punts de la catedral de la Seu d'Urgell. El mur nord també és original, igual que una petita part del mur sud proper a l'absis, perforat per una finestra d'esqueixada doble decorada a la part exterior amb mitges boles i tres cares. L'aparell original del basament de la nau i de l'hemicicle absidal està format per carreus de granit ben escairats i de grans dimensions, similars als que es van emprar a la catedral de Santa Maria de la Seu d'Urgell.

En els segles XVII i XVIII es va dur a terme la transformació de l'església. Es va prolongar la nau cap a ponent i al seu extrem occidental es va ubicar la portada que abans estava al lloc on actualment s'alça una de les capelles barroques que

Interior

Alçat sud

Secció longitudinal

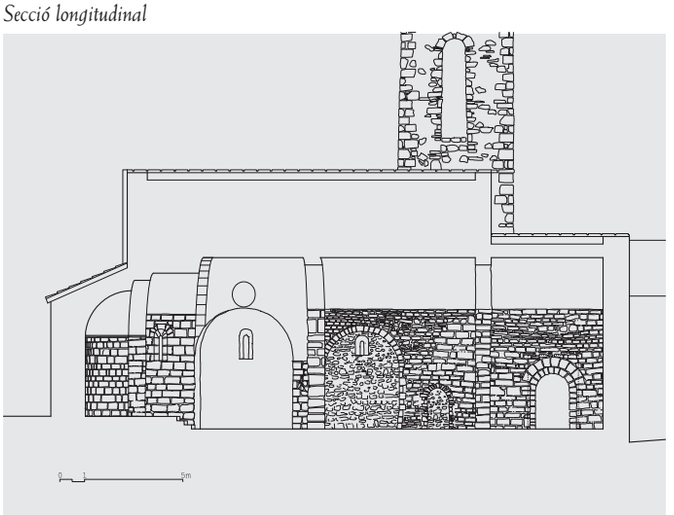

es van afegir a l'edifici a partir del 1626. Posteriorment, l'any 1683 –tal com consta a la inscripció de la llinda de la porta de la torre–, es va construir el campanar a l'extrem occidental. Crida l'atenció el cos que es va construir superposat a la nau original, que possiblement tenia funcions defensives. Atès que només està edificat sobre la part original romànica, podem suposar que la seva datació sigui anterior a la prolongació de la nau. La seva construcció podria situar-se pels volts del segle XIII, si tenim en compte que es coneix una estructura similar a l'església de Sant Andreu d'Aristot, que està datada en el segle XIII.

A l'interior es pot observar la volta de quart d'esfera de l'hemicicle absidal i la volta de canó apuntat que cobreix part de la nau, a la qual encara es poden veure restes de pintures murals barroques. Al costat de l'Epístola s'obren al mur dos grans arcs que donen pas a sengles capelles, presidida cadascuna pel seu respectiu altar, en els quals hi ha gravada la data del 1690 i el nom de Vidal, que devia ser qui sufragà l'obra. Una intervenció recent de restauració i conservació de les pintures barroques n'ha posat al descobert nous fragments, entre els quals n'hi ha un amb la figura d'un bisbe i la inscripció: ESCOBAR 1728. La continuació de la nau consta d'una falsa volta dividida en tres trams irregulars per sengles arcs faixons, l'últim dels quals coincideix amb el final de la nau original romànica i amb el començament de la prolongació que acull la portada, que com ja hem dit data de principis del segle XVIII.

La portada és, sens dubte, una de les més interessants de la Cerdanya. Actualment s'aixopluga a l'interior d'un porxo angost obert a l'extrem occidental del mur sud, on es pot llegir inscrit en una pedra (de nou): ESCOBAR 1725. Està formada per cinc arquivoltes atrompetades de mig punt de pedra granítica, que li atorguen grandiositat i profunditat, alternant-se les de secció rectangular amb les motllurades en forma de bossell, que descansen sobre columnes. La línia d'imposta i els capitells i les bases de les columnes són de marbre rosa d'Isòvol, la qual cosa aporta al conjunt una gran plasticitat decorativa. Tot i que aquests elements estan bastant erosionats, els del costat dret de la portada s'han associat amb l'escultura de Ripoll; representaven cossos de monstres amb rostre humà que descansaven sobre llargs colls.

A la rosca de les arquivoltes hi ha esculpides, en posició longitudinal, nombroses figures amb diferents temes. Al muntant del brancal esquerre de la portada, que dona pas a

Detall de l'entrada

Portada

Brancal esquerre de la portada

l'arquivolta externa, s'observa la presència d'una serp entre les cames d'una dona nua a la qual està mossegant el pit, associada a la representació de la luxúria. Sobre aquesta figura hi ha una cara coberta amb abundants cabells i amb una barba gruixuda, que s'ha identificat com al Pare Etern. Seguint per la mateixa arquivolta externa, hi ha dues figures humanes molt erosionades, una màscara, una àguila amb les ales replegades, una altra cara i dues figures més nues que es tapen els sexes i que són probablement Adam i Eva, amb una serp enroscada sota els peus de la dona; una altra possibilitat seria que es tractés de les representacions masculina i femenina del pecat de la luxúria. Al muntant del brancal dret hi ha una cara amb el cap rapat i expressió de burla (la boca oberta, mostrant les dents), molt semblant a les cares de la portada d'Olopte; i una pinya que alguns historiadors relacionen amb un xiprer. D'altra banda, a l'arquivolta intermèdia hi ha dues

Bloc de granit amb relleus (al cementiri)

figures que representen Caín i Abel, un àngel amb una espasa que probablement hem d'identificar com a sant Miquel, i un altre personatge demoníac amb el rostre distorsionat i una bossa que penja del seu coll i que sosté amb la mà dreta, representació d'un avar. Tot això correspondria a una evocació del diable i a les representacions dels càstigs dels pecadors.

L'estil de les figures és una mica ingenu i tosc i no es relaciona amb el d'altres escultures de la Cerdanya, a excepció de la cara i la pinya ja esmentades, que tenen semblances amb les de Sant Pere d'Olopte. Com ja hem dit, es podria relacionar amb el repertori iconogràfic de Ripoll, concretament amb les figures de la mitjacanya dels brancals interiors de la portada. D'altra banda, les fulles de la porta d'accés es componen de dos batents d'una sola peça de fusta, d'uns 80 cm d'amplada, que presenten la particularitat de tenir l'armadura incrustada. Disposen d'una gran varietat de ferros forjats, segurament arrencats de la porta original romànica i recol·locats en els nous batents de manera arbitrària. Presenta una factura bastant tosca, tal com demostren les volutes distorsionades i desproporcionades, així com l'estriat dels ferros. Està formada per barres creuades distribuïdes en cinc registres a cada batent. S'hi observen cinc barres completes amb grans volutes, dues més a les quals els falten les volutes, mitja barra transversal, una altra amb volutes més petites i de millor factura, i una última barra formada per dos trossos diferents. El registre superior dret està ocupat per dos fragments discordants.

Per altra banda, cal assenyalar que al costat de l'entrada, a l'interior del temple, es poden veure dues piques baptismals de pedra granítica. La més antiga, una mica ovalada, se suposa que és d'època romànica i per la seva mida i factura es podria datar en la mateixa època que les d'Ix i Palau de Cerdanya (segle XI), tot i que difereix d'aquestes piques en el fet que no disposa de decoració esculpida. La segona és rodona i es dataria en un període més tardà. D'altra banda, amb motiu d'una intervenció a la zona del cementiri va aparèixer un bloc de pedra granítica de 152 cm de llargada, 28 cm d'altura i 40 cm d'amplada. La seva decoració amb relleus a base de creus i roleus ens fa pensar que es podria tractar d'algun element funerari. Tot i això, es fa necessari un estudi més profund que aporti més dades i permeti també datar aquesta peça excepcional. Finalment, recordem que la talla de la Verge de l'Ajuda, que es venerava en un altar lateral, va desaparèixer o va ser destruïda el 1936; es tractava d'una talla romànica del segle XII que coneixem gràcies a algunes descripcions de J. Martí Sanjaume i a fotografies antigues.

Text: MJV - Fotos: MJV/JM - Plànols: LMT

Bibliografia

AA.VV., 1995, p. 224; Barau t i Obiols, C., 1979, I, pp. 51, 55; Barau t i Obiols, C., 1980, III, pp. 68, 79, 102; Borrell i Sabater, M., 2007, p. 45; Buron i Llorens, V., 1989, p. 74; Campillo Quintana, J., 2006, pp. 79-92; Castells Catalans, Els, 1967-1979, IV, pp. 710-712; Catalunya Romànica, 1984-1998, VII, pp. 189-190; Delcor, M., 1970, pp. 93-96; Delcor, M., 1980, pp. 133, 158; Durliat, M., 1957, pp. 45-48; Galceran i Viguié, S. i Solé i Sagarra, J., 1985, pp. 59-62; Gasc, S. i Lobo, R., 1996, pp. 42, 49; Gay de Montellà, R., 1949, pp. 53-54; Jorba i Valero, M. i Rota i Serra, M., 2019, pp. 66-68; Martí i Sanjaume, J., 1926, p. 111; Martí i Sanjaume, J., 1927, pp. 35-36; Mercadal i Fernández, O. *et alii*, pp. 153-155; Pous i Porta, J. i Solé i Sabaté, J. M., 1988, pp. 90-94; Salsas, A., 1899, pp. 79-80; Ventosa i Serra, E., 1994-2004, XIII, pp. 543-547; Ventosa i Serra, E., 2004, pp. 119-124; Ventosa i Serra, E., 2009, pp. 116-117; Vila, P., 1926, pp. 179-180.